

השמיטה לעתיד לבוא

בגיל "המעין" האחרון (214; תמוז תשע"ה עמ' 21 ואילך) דן הרב יהושע בן מאיר בשאלה כיצד תיראה השמיטה לעתיד לבוא, כאשר נזכה אי"ה לכך שכל יושביה יהיו עליה, והיובל והשמיטה ינהגו מן התורה. לא נוכל אז לסמוך על היתרים שהותרו בימינו המבוססים על כך ששמיטה בזה"ז מדרבנן, כגון זריעה ב'בית', היתר המכירה ועוד, וכשכל הארץ תהיה בידי ישראל לא נוכל לסמוך על יבול נוכרים או על גבול עולי מצרים. לדעתו, הברכה שהתורה הבטיחה "וציוויתי את ברכתי" תחול לא רק על התבואות אלא גם על הפירות והירקות – חיי המדף שלהם יהיו ארוכים, ויבול השישית יספיק גם לשנת השמיטה ולאחריה (כבר היום ניתן לאסם חלק מהירקות לאורך שנים בעזרת הקרנה, אלא שכיום חוששים להשלכותיה. יש להניח שבעתיד תימצא הדרך לסלק חששות אלו, ועל כך ניתן להמליץ את התפילה "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך"...). אפשר להוסיף על כך שהנביאים גם הבטיחו יבוא גדול מארצות חוץ שיינתן כאות הוקרה לעם ישראל, כגון ישעיהו (פרק ס'): **חיל גוים יבאו לך, שפעת גמלים תכסוך, בכרי מדין ועיפה פלם משבא יבאו, זהב ולבונה ישאו... כל צאן קדר יקבצו לך אילי נביות ישרתונך וכו', ואין שום מניעה שגם פירות וירקות מארצות חוץ יגיעו לכאן במסגרת אותו שי.**

אך השאלה הגדולה היא מה יהא על הפירות הגדלים בארץ? מן הסתם גם שנת השמיטה עצמה תתברך בשפע של פירות!

אני מאמין באמונה שלמה ששפע הפירות שיגדלו בארץ בשנת השמיטה יאפשר להחליף את אספקת הירקות שלא ניתן לגדלם בשנת השמיטה. את אותם ויטמינים וחומרי מזון שכיום הירקות מספקים לנו – יספקו הפירות (מעניין שגם השנה, שמיטת תשע"ה, הייתה שנת ברכה ביבולי הפירות).

אולם אם לא נאכל את פירות השמיטה אלא רק פירות שישית ויבוא, פירות השמיטה לא ייקטפו ויירקבו על העצים, וכיצד יתקיים הכתוב "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה"? גם אם לא נפרש שהכוונה למצוה כדעת הרמב"ן (שכחת העשין מצוה ה, ועי' חזו"א שביעית יד, י שהסב את דברי הרמב"ן לכוונה אחרת), אך לכל הדעות פירות אלו מיועדים לאכילה ולא להפסד! אומנם הפסד הבא ממילא לא אסור, אך האם זהו רצון התורה שהפירות ייפסדו? האם יעלה על הדעת שאנו נאכל פירות שישית ופירות חו"ל, ונשאיר את פירות השמיטה הקדושים, שה' בירך אותנו בהם על מנת שנאכלם בקדושה, שייקבו על העצים כאילו היו פירות עורלה? ומה עם הנזקים הישירים והעקיפים שייגרמו למטעים בגלל הפירות שלא ייקטפו ויירקבו? ומה יהיה על הפסדיהם של החקלאים, שגם בשנת השמיטה נאלצים להשקות ולטפל בעצים, לפחות טיפול הכרחי לאוקמי, גם אם אין כוונתם לקטוף את היבול ולקבל את תמורתו? (ובחקלאות המודרנית יש צורך גדול יותר בעבודות אלו).

לכאורה הפתרון פשוט, כולנו נרד לכרמים ולמטעים ונאכל פירות שביעית מן ההפקר,

כפי שציוותה התורה. אלא שעל כך אנו שואלים, כיצד ניתן ליישם הלכה זו למעשה בתנאי חיינו המודרניים? הרי על פי ההלכה הרשות לכל אחד לקטוף לעצמו רק מזון שלוש סעודות, או לכל היותר מנה שבועית כדרך שאדם קונה בחנות הירקות; האם כולנו ניסע כל שבוע לגולן לקטוף קצת תפוחים, ולגליל לקטוף אפרסקים, וללכיש לבצור כמה אשכולות ענבים? האם הכמות העצומה של תפוחים ואגסים הנשמרת בבתי קירור והמספקים אותם במשך שנה שלמה תושלך לאשפה? וכיצד נעשה יין? האם כל אחד ידרוך בעצמו את כמות היין הנחוצה לביתו? ואיך והיכן יאחסן אותו? וכיצד נעצור שמן? ומה יהיה על העניינים שאין להם כלי רכב, הרי גם לעתיד לבוא לא יחדל אביון מקרב הארץ? ומה יהיה על הזקנים והחולים?

אין ספק שהדרך היחידה ליישום הלכות שמיטה מן התורה כהלכתה היא ע"י מינוי ציבורי של שליחי בי"ד, שהם יקטפו, והם יחלקו את פירות השביעית במחיר עלות העבודות המותרות והטיפול והשינוע לכל חלקי הציבור ברחבי הארץ. אין מי שחולק על דרך זו, גם אם לא הזכירה למעשה. ההיגיון הישר והצרוף מחייב זאת. 'למה לי קרא, סברה ישרה היא!' הרי הדבר פשוט שהתורה לא אסרה קטיפת פירות אלא כדרך הבוצרים, כבעלים פרטיים, אך לא אסרה על הציבור להתארגן ולקטוף ולחלק את פירות השביעית כדי לאוכלם בקדושה. אמנם בוודאי שחלק מההיתרים הדחוקים שניתנים היום בחלק מאוצרות בית דין, כך שאין כמעט הבדל בין הגידול והשיווק של פירות שמיטה מגידולם ושיווקם כל השנים, לא ייראו ולא יימצאו באוצרות בית הדין שיפעלו ממש כידם הארוכה של הצרכנים, 'בעלי הפירות' בשנת השמיטה, ובשיתוף פעולה מושכל עם החקלאים.

כל מי שמאמין באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מוחלפת חייב להגיע למסקנה מתבקשת זו, **ועליו להתכונן מעשית לכך כבר מעתה**. יהי רצון שנזכה כולנו בקרוב לקיום השמיטה מן התורה כהלכה.

הרב יעקב אריאל

★ ★ ★

בסוף פרק ט בנחמיה מתואר המצב הקשה־מנשוא בו היו נתונים שבי הגולה: "הָנָה אֲנַחְנוּ הַיּוֹם עֲבָדִים, וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאַבְתֵּינֵנוּ לֶאֱכֹל אֶת פְּרִיָּהּ וְאֶת טוֹבָהּ הִנֵּה אֲנַחְנוּ עֲבָדִים עָלֶיהָ: וְתַבּוּאָתָהּ מִרְבָּה לְמַלְכִּים אֲשֶׁר נָתַתָּה עָלֵינוּ בְּחַטֹּאוֹתֵינוּ, וְעַל גְּוִיֹּתֵינוּ מַשְׁלִים וּבְבִהְמָתָנוּ פְּרָצוֹנִים, וּבְצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ": למרות שיבת ציון ובנין המקדש - עם ישראל לא היה ריבון בארצו, ועול המסים המוטל עליו היה כבד עד מאוד. שבי הגולה חשים כעבדים נגזלים, וש"בצרה גדולה אנחנו". עוד קודם בפרק ה מתברר שמחמת נטל המסים הכבד אנשים הגיעו לפת לחם ונאלצו למכור את בניהם ובנותיהם לעבדים, כמו גם את שדותיהם וכרמיהם ובתייהם: "וְתָהִי צַעֲקַת הָעָם וַנְּשִׂיָּהּם גְּדוֹלָה אֶל אֲחֵיהֶם הַיְּהוּדִים: וַיֵּשׁ אֲשֶׁר אִמְרִים, בְּנֵינוּ וּבְנֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ עֲבָדִים, וְנִקְחָה דָגָן וְנֵאֱכֹלָה וְנִחְיָה: וַיֵּשׁ אֲשֶׁר אִמְרִים, שְׂדֵתֵינוּ וּכְרָמֵינוּ וּבְתֵינוּ אֲנַחְנוּ עֲבָדִים, וְנִקְחָה דָגָן בְּרָעָב: וַיֵּשׁ אֲשֶׁר אִמְרִים, לְוִינוּ כֶּסֶף לְמִדַּת הַמֶּלֶךְ שְׂדֵתֵינוּ וּכְרָמֵנוּ: וְעַתָּה כְּבֶשֶׂר אֲחֵינוּ בְּשָׂרֵנוּ, כְּבָנֵיהֶם בְּנֵינוּ, וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ כְּבָשִׁים אֶת בְּנֵינוּ וְאֶת בְּנֹתֵינוּ לְעֲבָדִים, וַיֵּשׁ מִבְּנֹתֵינוּ נְכַבְּשׁוֹת וְאֵין לָאֵל יְדָנוּ, וּשְׂדֵתֵינוּ וּכְרָמֵינוּ לְאַחֲרִים".

מצד שני תוקף חיובי השמיטה באותה תקופה היה רחוק הרבה יותר מאשר בימינו מממצב של חיוב מדאורייתא, שהרי היהודים בארץ היו מועטים ולא הייתה להם ריבונות, בארץ ישבו גויים רבים, ובוודאי שהשבטים לא ישבו איש בנחלתו.

ובכל זאת קבלו על עצמם שבי הגולה באלה ובשבועה את שמירת השמיטה (נחמיה פרק י'): "וּבְכָל זֹאת אֲנַחְנוּ כְּרִיתִים אֲמָנָה וְכִתְּבִים וְעַל הַחֲתוּמִּים שָׂרֵינוּ לְיָנוּ כִּהְיִינוּ... וְנִטֵּשׁ אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית וּמִשָּׂא כָּל יָד".

הדברים אמורים כלפי דבריו של ידידי היקר הרב יהושע בן מאיר (ריב"מ) שמרגיע אותנו בגיליון תמוז תשע"ה שלא נדאג שח"ו נתעורר בוקר אחד ונגלה לפתע ששמיטה מדאורייתא, ושוב לא ניתן לסמוך על היתר המכירה. לדעתו עלינו לשמוח שב"ה זה המצב, ולהכיר שכך רצון הקב"ה, והוא מצטט מדברי הראי"ה קוק זצ"ל שנאמרו לעניין אחר לגמרי: "וכשישנן מניעות כאלה הננו מרוצים בזה, מפני שאנו מכירים שכך הוא רצון ההשגחה העליונה בעיתים כאלה". ומה נאכל לדעתו כשבכל אופן כל ישראל ישבו על אדמתם ויהיו מחולקים לשבטים וחיוב שמיטה יהיה מדאורייתא? לדעתו כשזה יקרה לא יהיה כל צורך לא בהיתר מכירה ולא באוצר בי"ד ולא ביבול נכרים ולא ביבוא חו"ל ולא במצעים מנותקים, כי התורה מבטיחה "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים". ומי שלא מבין שזה הפתרון ומחפש פתרונות טבעיים, ומי שלא מאמין שלחסה, לתותים, לעגבניות ולמלפפונים של השנה השישית יהיו חיי מדף של שלוש שנים, וכל העולם ישתוקק לירקות שישיית אלו - הרי הוא בכלל "צדיקים שאינם מאמינים". ממילא, לדעת ריב"מ, אין כל צורך לדאוג ולחפש דרכים לקיום מצוות השמיטה בימינו, כי עד ששמיטה תהיה מהתורה ניתן וצריך להמשיך ולסמוך על היתר המכירה, וכאשר שמיטה תהיה בעתיד מדאורייתא לא תהיה כל בעיה - כי הקב"ה הבטיח שתבואת השישית (כולל ירקות) תספיק לשלוש שנים. משום-מה גישה זו מזכירה לי את הגישה הטוענת שעלינו להמתין למשיח שיבוא ויקח אותנו לארץ ישראל בניסים גלויים, וכל עשייה חיובית אנושית למען קיבוץ גלויות לארץ ישראל וגאולתה משממונה אסורה... לדעתי לא זוהי דרכה של תורה, אלא דרכם של שבי הגולה היא דרכה של תורה. שבי הגולה הבינו שגם אם מצוות השמיטה איננה חלה מהתורה עליהם להשתדל לקיימה, למרות הקושי העצום שהיה כרוך בכך. במיוחד נכונים הדברים לגבי מצות השמיטה שהתורה מעידה שאי-קיומה הוא זה שגרם לגלות, ואם רוצים אנו להכיר תודה על הזכות שנפלה בחלקנו לשוב לארץ ישראל, ואם אנו מעוניינים לבסס את אחיזתנו בארץ - הרי הדרך היא לקבל על עצמנו את שמירת השמיטה עד כמה שאפשר בלי היתרי הפקעה, שהרי מצוה זו מבטאת את האמונה הגדולה בקב"ה, ואת ההכרה בעובדה שהארץ שלו ואילו אנו גרים ותושבים בה. ההבטחה "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית" לא נועדה לרפות את ידינו מלחפש דרכים לשמור שמיטה כמאמרה וכעיקר דינה, אלא נועדה להרגיע אותנו שיכול נוכל למצוה זו למרות שמדובר במצוה קשה ביותר, הדורשת רמה גבוהה של אמונה. עלינו להאמין שלמרות שמבחינה טבעית הדרישה נראית מעל לכוחותינו, אם נקבל על עצמנו לקיימה הקב"ה יסייע לנו לעמוד במשימה.

נראה לי שלקדש את היתר הפקעת מצות השמיטה ע"י מכירת הקרקעות לגוי כהוראת קבע לדורות עד ששמיטה תהיה מדאורייתא הוא גם היפך כוונתם ורצונם של מייסדי היתר המכירה, שלא בכדי קבעו אותו כהוראת שעה. בכך הם הטילו עלינו את החובה לבחון בכל שמיטה ושמיטה אם יש אפשרות לוותר על היתר ההפקעה, וגם חייבו אותנו

לעשות כל מאמץ כדי לקיים את מצות השמיטה כמאמרה וכעיקר דינה גם כאשר חובת השמיטה היא מדרבנן, והדבר כולל גם את הפתרונות היצירתיים והמבוססים של אוצר בית דין, מצעים מנותקים ועוד.

סוף דבר: לדעתי יש להתנגד לגישה לשמר את היתר המכירה כפתרון לדורות עד ששמיטה תהיה מדאורייתא, ועלינו להתמיד בניסיונות לחפש דרכים לשמור שמיטה מבלי להזדקק להפקעת חיובי השמיטה באמצעות מכירת הארץ לנכרי. היתרון הגדול של "אוצר בית דין" על פני היתר המכירה הוא בדיוק בנקודה זו, שאוצר בית דין מתווה דרך לקיום מצות השמיטה, ולא להפקעתה. עלינו לרכז את מאמצינו בהתקדמות שתביא אותנו למערכת אוצר בית דין מהודרת ומשוכללת יותר מאשר המערכת המופעלת היום במקומות רבים, הן בתחום המלאכות והן בתחום השיווק, ולא לנקוט בדרך הקלה של הפקעת חיובי המצוה מעלינו, גם אם חיובים אלו הינם עדיין מדרבנן. לדעתי, בניגוד לעולה מהמאמר שברכת "יצוייתי את ברכתי" תמחוק את הקושי הקיים היום בקיום מצות השמיטה – מצות השמיטה גם בעתיד לא תהיה דבר קליל ופשוט. זוהי אחת המצוות הקשות והמאתגרות ביותר שיש בתורה, וקיומה דורש אמונה, הקרבה ומסירות ולא בכדי מקיימיה זכאים לתואר "גיבורי כח עושי דברו".

זאב וייטמן, רב 'תנובה'

★ ★ ★

עוד על סקירת הספר פנקס קהילות הונגריה

לכבוד עורך קובץ 'המעין'.

ראיתי את גיליון ניסן תשע"ה ויישר כוחכם.

הנה כמה הערות שרציתי לציין על מאמרו של הידען הגדול הרב ברוך אוברלנדר (גיל' 113).

- א. בעמ' 86 נכתב על הרב שלמה ווידער. והנה ראיתי שבאוצר החיים (ערהענרייך, ספר שני, תרפ"ו, עמ' פה) חתם הרב שלמה ווידער כרב בק"ק פאביאנהאז, וכך גם הוא נזכר בסוף ספר חזון ישעיה (יונגריז, ח"ב). אמנם בבית ועד לחכמים (פאללאק, שנה שמינית חשון-כסלו תרפ"ט, חוברת ב-ג, עמ' לב) הוא מוזכר כמגיד בפאפא.
- ב. בעמ' 87 נכתב שהרב נפתלי שרייבר נולד תקצ"ו? אמנם בספר אהלי שם (עמ' 440) נכתב שנולד בשנת תר"ט ונתקבל לרב העיר בשנת תרל"ה. ובהקדמה למעטה נפתלי כתוב שנתקבל לרב העיר בשנת תרל"ז (אם כי אפשר להבין שם גם אחרת).
- ג. שם נזכר הרב בנימין יחזקאל יעקובוביץ. אמנם צ"ל הרב שמעון יחזקאל יעקובוביץ. ועוד יש לציין ששתי הישיבות נסגרו בשנת תשי"ז, ויש לבדוק איזה נסגרה אחרונה.
- ד. עוד צריך לציין שבספר 'מקורות וקורות' להרב יצחק יוסף כהן (הוצאת ראובן מס, ירושלים תשמ"ב, עמ' 284) יש הערות והשלמות ל"פנקס קהילות" הונגריה.

הרב יואל פרץ

- תודה על ההערות המחכימות, ואעיר עליהן בקצרה:
- א. הבאתי בהערה 67 שני מקורות מאנשים שחיו בעיר פאפא ששניהם הגדירו אותו כ"מזכיר הקהילה", ונראה שאלו מדויקים יותר.
- ב. ציינתי בהערה 70 שכתבתי את התאריכים הללו על-פי הספר 'החתם סופר ותלמידיו'. ואכן מה שכתבתי שנולד בשנת תקצ"ו לערך באמת טעות סופר יצא מעטי, ונראה שר' נפתלי שרייבר נולד בשנת תקצ"ב-תקצ"ד, שהרי מרישום הנישואין הראשונים של ר' נפתלי משנת תר"כ יוצא שנולד בשנת תקצ"ד, כי נרשם שם שהיה בן כ"ו. אמנם לפי המפקד משנת תרכ"ט בכפר נאדי-אזאר (Nagyazar) כשגר אצל חמיו משמע שנולד בשנת תקצ"ב. בכל אופן, קשה לאמת מה שכתוב ב'אהלי שם' שנולד בשנת תר"ט (ואני חב תודתי על הבירור הזה להרב דובעריש וועבער, ברוקלין).
- ג. הדברים שם צוטטו במירכאות מתוך 'קהילות הונגריה', והרי זה עוד תיקון לטעויות שבספר.
- ד. ציינתי לספר זה בהערה 6.

ברוך אבערלאנדער

★ ★ ★

שיטת בעל הלב העברי בעניין ניסים לרשעים

כידוע יש פלוגתא בין כמעט כל גדולי ישראל לבין האדמו"ר רבי יואל מסטמר זצ"ל בעניין המלחמות שהיו בזמננו בארץ ישראל. רוב גדולי ישראל נקטו שהשי"ת עשה ניסים לבני ישראל במלחמות אלו. לעומתם, האדמו"ר מסטמר טען שלא ייתכן שהקב"ה יעשה ניסים (מסטרא דקדושה) עבור עבריינים, ולכן אי אפשר לומר שנעשו ניסים לאנשי הצבא. וכן כותב בקונטרס "על הגאולה ועל התמורה" ויצא לאור לאחר מלחמת ששת הימים) בסימן יא-יב: "יסוד מוסד הוא בדברי חז"ל שאין הקב"ה עושה נס לרשעים אלא לצדיקים... אין הקב"ה עושה נס אלא לצדיקים גמורים... מבואר בפירוש בלי נטות ימין ושמאל... שלא יעשה ה' נס לטובה רק לצדיקים גמורים". הוא ממשיך ומסביר שאמנם ייתכן שיהיו ניסים לעבריינים - אך הם באים מצד הסטרא אחרא. וזה לשונו בסימן יד: "איברא, דבר ברור ופשוט הוא שכל מה שהבאנו מדברי חז"ל הנ"ל דאין עושין נס לרשעים לא דברו ז"ל אלא בניסים שהם מצד הקדושה, אבל הס"מ יש לו רשות לעשות ניסים ונפלאות, ונותנין לו כח זה מן השמים כדי להטעות את הבריות ולנסותם". כלומר, ייתכן לדעתו שיעשו ניסים לחיילי הצבא מצד הסטרא אחרא, ומכל מקום בפועל לא היו ניסים במלחמות של מדינת ישראל. וזה לשונו (עה"ג ועה"ת הקדמה עמ' ז-ח): באמת לא היה ולא נברא, שלא היו ניסים כלל... שלא היו כאן כלל וכלל ניסים אלא הצלחה מלוכש בטבע". וכן כתב בפנים הספר בעוד כמה מקומות.

אך הנה מצאתי שהגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר מחבר ספר 'לב העברי' כתב בספרו 'תורת יחיאל' על בראשית (ומהדורת תשל"א פרשת לך לך אות קעד) על מעשה הגר כך: "ותהר - פירש"י ז"ל מביאה ראשונה. וצריך עיון גדול, למה נס זה?... ועוד, אין הקב"ה עביד ניסא לשקרא, והרי לבסוף הפילה... ונראה לי... אם הקב"ה עושה נס לצדיק עושה

גם כן כדוגמתו לרשע כדי שלא יהיה פתחון פה למקטרג, ולא ינקה לו (לצדיק) מזכויות. ועל כן הוליד אברהם אבינו... בני קטורה אחרי יצחק, ועל כן היה מוקדם נס זה להגר טרם (שהיה) נס של שרה אמנו זיע"א. ועוד שם (פרשת וירא אות רנד): "צחוק עשה לי אלקים וגו'. מרז"ל, הרבה עקרות נפקדו בו ביום וכו' (רש"י). ומקשים, אחרים למה לי?... ונראה לי דרז"ל אמרו אל יסמוך על נס, שאם עושין לו נס מנכין לו מזכויותיו (שבת ל"ב). **על כן כשבאה ישועה לצדיק ע"פ נס, כדי שלא יהא פתחון פה למידת הדין הקב"ה עושה גם לרשעים טובות כאלה**, אם כן (לצדיק) לא יגרע מזה, ואין קטרוג ועין הרע. וזה ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו (משלי ט"ז), ר"ל גם השונאים יש להם השלמה "בגלל יוסף", כהנ"ל. וע"כ הרבה עקרות נפקדו... מבואר אם כן, שאף אם נאמר שהיהודים בארץ רשעים ח"ו - אין מניעה שיעשה להם ה' ניסים, ודלא כהאדמו"ר מסטמר.

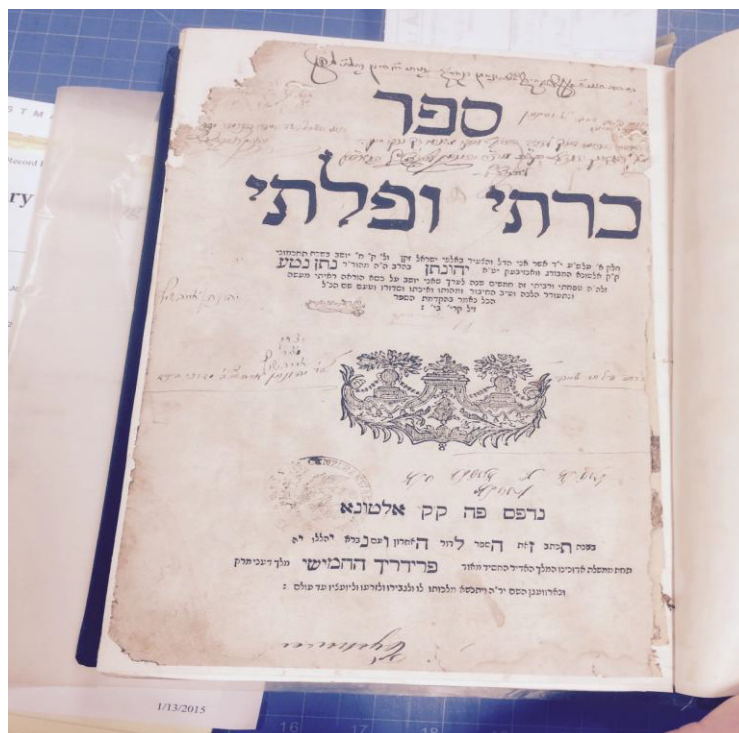
מיכאל קליין

★ ★ ★

פתרון שאלת ההגהה בספר 'כרתי' של רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל

לאחרונה העלה שוב הרב דוד מצגר ב'המעין' גיל' 213 (ניסן תשע"ה, עמ' 94-90) את דבריו התמוהים של רבי יהונתן אייבשיץ (רי"א) בספרו 'כרתי ופלתי' נגד המנקר שהרעיש את העולם¹. במאמר האריך הרב מצגר בהצעות שונות לברר את כוונת דברי רי"א בדחיית דברי אותו מנקר במשפט "הראיתי לו סמ"ג שכתב דגיד הנשה נוהג בזכרים ונקבות", שהרי לא נמצא בסמ"ג כלל ענין גיד הנשה נוהג בזכרים ונקבות, ואף בספר החינוך שאכן כתב כן - הרי דיבר לענין האישים המוזהרים במצוה זו כדרכו, ולא על הגיד עצמו. הובאו גם הדברים שפורסמו בחוברת היובל של הירחון 'שערי ציון' (ירושלים תר"צ עמ' נט) בכותרת 'והצדיקו את הצדיק' מאת הרב שלמה מיכאל נעכעס (ופורסמו גם ב'הפרדס' חלק ד חוברת א תר"צ עמ' 18 בכותרת 'מצוה לפרסם', ובו כותב הרב נעכעס 'פתרון החידה מצאתי, כי אצלי נמצא ספר כרתי ופלתי שהדפיס הגאון ר' יהונתן ז"ל בחייו (ואלטונא תקכ"ג), ויש בו כמה הגהות **מעצם כי"ק ז"ל**, ובמקום הזה (בסי' סה) אצל התיבות "ואז הראיתי לו סמ"ג", העביר הגאון ז"ל המחבר קו על תיבת סמ"ג, והגיה בזה"ל: "סה"נ", והוא ר"ת "סדר הלכות נקור", שבאמת שם נמצא דהגיד הנשה נמצא בזכרים (שוורים) ונקבות (פרות), וסדר תלונת התופסים את הגאון ר' יהונתן ז"ל שטעה בשגיאה גסה כזו אשר זיל קרי בי רב היא. ועל שלא עיינו בפנים הסמ"ג לראות כי לא

1 כדאי להוסיף לציונים הרבים את הספר 'ברית אברהם' לר' משה יוסף הכהן שפירא (הוא נתיב השני' של הספר 'מסילה לאלקינו', פראג תק"ע) בדבריו על פרשת וישלח וי, ב ואילך, וש"ת משנה הלכות ח"ג סימן סח.

נמצא הלשון הזה בזכרים ונקבות בענין גיד הנשה בנו גם פלפולים שלא מן הצורך, וכבוד הגאון ר' יהונתן ז"ל במקומו מונח. ומצוה לפרסם זאת". דבר זה אכן פורסם בבמות שונות משמו, מקצתן נמנו במאמר שם. רוב המעיינים קיבלו את דבריו של הרב נעכעס באמון מלא, ובזה כאילו נחתם העניין.

אולם חכמים היזהרו בדבריהם. 'יגעת ומצאת תאמין' - עלה בידי למצוא את הטופס המדובר, שכעת נמצא בספריית האוניברסיטה של לוס אנג'לס, עיר מגוריו של הרב נעכעס.² מתברר שהטופס לא היה שייך כלל לרי"א, אלא לר' יונתן אייבשיץ המאוחר שהיה רב בלאשיץ שבפולין.³ הדבר רשום במפורש בשער: "הספר הנחמד שייך להרב החרדי ובקי משנתו זך ונקי סוע"ה מע' הגאון הגדול כקש"ת מוה"ר יהונתן אייבשיץ הגאב"ד לאשיץ". בצד השער כתוב: "חנני השי"ת בזה הספר הנחמד מפז", וחתום "יהונתן אייבשיץ". חתימה זו נמצאת גם בדף הסמוך בתחילת ההקדמה, וזוהי ללא ספק חתימת ר' יהונתן אב"ד לאשיץ.⁴ גם ההגהה הנ"ל נמצאת במקומה.⁵ בטופס הנ"ל נמצאים הרבה הגהות ותיקונים וגם הרבה הערות בגיליון, כראוי לאותו ת"ח הרב יהונתן אייבשיץ אב"ד לאשיץ, ובכל אופן בוודאי שאין מדובר לא בספרו ולא בהגהותיו של רי"א זצ"ל עצמו.

- 2 הספר נמסר לספריית האוניברסיטה Charles E. Young Research Library, UCLA כמו רוב ספרייתו של הרב נעכעס, ונמצא שם באגף היהדות. הכרטיס בקטלוג הספרייה הוא: kereti: u'feleti, eybeschuetz jonathan, H0000017129. זה המקום להודות לספרן אגף היהדות מר דוד הירש שבטובו צילם עבורי את השער, ולידידי ר' משה ליב הברמן שטרח לצלם את ההגהה בסימן המדובר.
- 3 שהיה מקורב לאדמו"רים מקוצק, סוכטשוב וגור. מתורתו יצא לאור ע"י חתנו הספר 'תפארת יהונתן', שו"ת וחייו תורה ופולקל בסוגיות הש"ס, ירושלים תרצ"ד.
- 4 היא זהה גם לחתימה במכתב שלו שהוצג בעבר למכירה בבית המכירות קדם, מכירה 46, פריט מס' 292.
- 5 אולם בתמונה הרצ"ב קשה לראות את המילה האחרונה מחמת הכריכה החדשה.

יעקב יצחק הכהן מיללער

עיקר הגעגועים והתשוקה בלב לזכות למאור התורה נתגלה אז בימי גזירת יון שהיה לבטלם מתורה ומצוות. והיה לבם נשבר מאוד מזה, שנראה שזמן השמים מעכבין מפני שאין התורה ומצוות שלהם מקובלים בעיניו יתברך, והוא דומה כשופך קיתון על פניו. ועל ידי זה נתמרמרו, וגדלה התשוקה בלבם לעסוק בתורה בסתר, וגם אותם שלא יכלו להצניע את עצמם ולעסוק בתורה עוד יותר גדלה הצעקה והתשוקה בלבם לזכות למאור התורה. ועל ידי זה זכו לנס... (פרי צדיק לר' צדוק הכהן מלובלין בראשית לחנוכה אות ז)